

[สี่ สั้น ว ร ร ณ ก ร ร ม]

ดวงมน จิตรจ่านงค์

รองศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ซึ่งครวญคร่ำทำที่พีรีพีไร

บทความ “วงวรรณกรรมเดือด : คำถามถึงหน้าที่ของนักเขียน” (มติชน 15 พฤษภาคม 2554, หน้า 23) มีใจความสำคัญเน้นปฏิบัติต่อปาฐกถาของ รศ.ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์ (ในวาระ 70 ปี ชาตุมิทธิย์ เกษตรศิริ) เรื่อง “ยุคเปลี่ยนผ่านวรรณกรรมไทย วรรณกรรมไทยยุคเปลี่ยนผ่าน” โดยเลือกกล่าวถึงประเด็นในปาฐกถาซึ่งก่อปฏิกริยาในส่วนการตั้งคำถามว่า “นักเขียนที่ได้รับอานิสงส์จากความเป็นนักเขียนเพื่อประชาชน จนกระทั่งเซ็ดหน้าซุตาในฐานะตัวแทนเสียงแห่งมโนธรรมพวกเขาไปอยู่ที่ไหน” ในเหตุการณ์เมษา-พฤษภา 53 พร้อมกันนั้น อาจารย์ชูศักดิ์ ก็ให้คำตอบเชิงถามว่า “หรือเพราะพวกเขาไม่เห็นว่าคุณชุนนุมนเหล่านั้นเป็นคน ดังนั้นความตายของพวกเขาจึงไม่มีความหมายใดๆ ทั้งสิ้น”

อาจารย์ชูศักดิ์คงจะปักใจกับคำตอบนี้มากทีเดียว จึงสรุปว่า “ถ้าเป็นเช่นนั้นจริงเหตุการณ์เดือน เม.ย.-พ.ค. 2553 จึงอำมหิตกว่าเหตุการณ์ 6 ตุลาฯ”

ดูเฉพาะข้อบทความที่เขียนเชิงรายงานในหน้า “บันเทิง-วรรณกรรม” ข้างต้นนี้ ถ้ามีการตั้งคำถามถึงหน้าที่หรือจุดยืนของนักเขียน ก็ไม่เห็นจะต้องมีอะไรที่ทำให้ “วงวรรณกรรมเดือด” ไม่ว่าจะเดือดจะหมายความว่าเดือดร้อน เดือดเนื้อ ร้อนใจ หรือถึงขนาดเป็นเดือดเป็นแค้นก็ตาม บางทีที่ว่าเดือดอาจเป็นเพราะผู้ถูกตั้งคำถามเจ็บ

แค้นที่ถูกตำหนิอย่าง “แรง” เสมือนตีเข้าที่แสบหน้ากระมัง

แต่ปฏิกริยาที่แรงสุดที่หนังสือพิมพ์รายงานไว้ก็ไม่ใช้ความเห็นของนักเขียน (คู่กรณี) หากเป็นนักวิจารณ์ผู้หนึ่งที่สวนหมัดมาว่าถึงแม้การตั้งคำถามนี้ “คงทำให้กวี/นักเขียนทั้งหลายต้องนำไปขบคิด” แต่ “ท่าทีแบบประกาศสงครามของ อ.ชูศักดิ์ ที่ดูเหมือนเอียงกะเท่เร่ไปข้างใดข้างหนึ่งอย่างชัดเจนนั้น มันก็เหมือนขว้างงูไม่พ้นคอสิ่งที่อาจารย์พูด สุดท้ายจะย้อนกลับมาเล่นงานตัวผู้พูดเองในลักษณะที่ว่าก่อนที่จะได้ถาม

ถึงคุณธรรมของผู้อื่น จงไถ่ถามถึงคุณธรรมของตัวท่านเองเสียก่อน” (จรรยาพร ปรีกษ์ประลัย (หนึ่งในผู้ได้ฟังปาฐกถา), ในบทความข้างต้น)

ในฐานะผู้อ่านและผู้ทำงานวิจารณ์มาบ้าง ดิฉันเห็นว่าความขัดแย้งไม่ใช่สิ่งที่น่าตกใจ แต่จะมี “คุณ” เมื่อประกอบด้วยปัญญา สติ และวุฒิภาวะ ก่อนจะไปหาบทความฉบับเต็มของอาจารย์ชูศักดิ์ในนิตยสารอ่าน มาอ่านความเห็นของคุณจรรยาพร มีข้อน่าสังเกตเป็นคำถามดังนี้

1. ปฏิกริยาระหว่างนักวิจารณ์ (ซึ่งไม่ใช่เรื่องแปลก) จะให้ประโยชน์อย่างไร
2. นักวิจารณ์ นักวิชาการ นักเขียนมีสิทธิเลือกข้างหรือไม่
3. ข้อกล่าวหาว่าผู้ใดไม่ได้ตรวจสอบคุณธรรมของตน ใช้อะไรตัดสิน

คำถามเหล่านี้น่าจะตอบได้ว่า 1. ให้ประโยชน์ได้มากถ้าประกอบด้วยปัญญา สติ และวุฒิภาวะดังที่เฟิงกล่าวไปในย่อหน้าก่อน 2. มีและควรประกอบด้วยปัญญา สติ วุฒิภาวะ อีกทั้งไม่ควรขาดความอ่อนไหวทางอารมณ์ความรู้สึก 3. ต้องขอพิจารณาเฉพาะเกณฑ์วัดคุณธรรมของนักวิจารณ์ก่อน โดยทั่วไปคือความสังวรในอคติของตน แต่ที่สำคัญกว่าน่าจะเป็นความซื่อตรงต่อวิชาการของตน (ข้อนี้เป็นเกณฑ์คุณธรรมของนักวิชาการโดยทั่วไปด้วย)

ผู้อ่านบทวิจารณ์ถ้าคิดสักนิดคงพอมองออกว่าบทวิจารณ์ชิ้นใดเขียนแบบนั่งเทียนโดยไม่อ่านหรืออ่านไม่ละเอียด (จึงตัวนสรูป) นอกจากนี้มีข้อควรระมัดระวังด้วยถ้าวิจารณ์งานเขียนที่อิงกับโลกภายนอกโดยเฉพาะข้อเท็จจริง

“วงวรรณกรรมเดือด” ไม่ว่าจะเดือด จะหมายความว่าเดือดร้อน เดือดเนื้อร้อนใจ หรือถึงขนาดเป็นเดือดเป็นแค้นก็ตาม บางทีที่ว่าเดือดอาจเป็นเพราะผู้ถูกตั้งคำถามเจ็บแค้นที่ถูกตำหนิอย่าง “แรง” เสมือนตีเข้าที่แสบหน้ากระมัง

มีข้อแนะนำนักเขียนว่าให้เขียนจากความจริง แต่สายตาที่จะอ่านความจริงน่าจะสำคัญพอๆ กันกับข้อเท็จจริงที่จะประกอบกันขึ้นเป็นความหมาย

ลองมองความจริงบางอย่างจากสายตา นักรัฐศาสตร์ อย่างอาจารย์ ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ ดูบ้าง อาจารย์มองเห็นความแปลกแยกเฉยเมยของสื่อไทย ต่อผู้มาชุมนุมช่วงนั้น ดังนี้

“...สื่อมวลชนนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญกับการชุมนุมของ ‘คนเสื้อแดง’ แต่อย่างไรก็ตาม การทำข่าวนั้นเป็นการทำข่าวการชุมนุมจากมุมไกล ให้ความสำคัญกับคำแถลงของแกนนำของทั้งรัฐบาล ของทั้งแกนนำเสื้อแดง แต่ไม่เคยให้ความสำคัญกับเสียงของคนเสื้อแดงที่มา จนถึงวันนี้สามวันแล้วของการโหมข่าวนั้นให้ความสำคัญต่อการคาดการณ์ในเรื่องความรุนแรงที่จะมีมากขึ้นเรื่อยๆ แต่ว่าไม่เคยให้ความสำคัญต่อเสียงของคนที่มาชุมนุม...” (พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, 2553 : 4) (เน้นในที่นี้)

อาจารย์พิชญ์ให้คำอธิบายว่าที่สื่อไม่สนใจเสียงของคนเหล่านี้เป็นเพราะมีคำตอบตายตัวแล้วว่าคนเหล่านี้เป็นคนที่ถูกซื้อ นั่นคือความเห็นที่แสดงความ “ไม่เชื่อในคำตัดสินใจของคนอื่น”

ซึ่งอาจารย์พิชญ์เห็นว่าเป็นเรื่องที่น่ากลัวมากของสังคมไทย เขาเห็นว่าคนที่สื่อไม่เชื่อ (ถือ) เหล่านี้พากันมาด้วยความรู้สึกที่เขา “ถูกเห็นแต่ไม่ถูกนับ”

คงไม่ใช่ความฟ้องกันโดยบังเอิญ การไม่ถูกนับไม่ได้รับความเชื่อถือจากสังคมเมืองหลวงของคนเหล่านี้ ตั้งแต่ประมาณกลางเดือนมีนาคม (วันที่ลงบทความอาจารย์พิชญ์คือ 16 มีนาคม) มีส่วนสัมพันธ์กับท่าทีของนักเขียนภายหลังเหตุการณ์ “กระชับพื้นที่” ดังที่อาจารย์ชูศักดิ์กล่าวไว้ในอ่าน ดังนี้

“...ไม่เพียงคนตายเท่านั้นที่ถูกปฏิเสธความเป็นมนุษย์ แต่ผู้ชุมนุมนับหมื่นนับแสนในเหตุการณ์นี้ได้ถูกทำให้ด้อยค่าไร้ความหมาย ยิ่งเสียกว่าโคกระบือ” (หน้า 38)

อาจารย์ชูศักดิ์จึงกล่าวอย่างไม่ลังเลเลยด้วยเหตุนี้เหตุการณ์เมษา-พฤษภา 53 จึงอำมหิตเสียยิ่งกว่า 6 ตุลา 19 และด้วยเหตุนี้ข้อเขียนของกวีทั้งหลายโดยเฉพาะในรวมบทกวี **เพลิงพฤษภา:รวมบทกวีร่วมสมัย บันทึกไว้ในความทรงจำ** (แก้ว ลายทอง บรรณาธิการ คัดสรร) จึงเป็นข้อบังชี้ของสิ่งที่เรียกว่า “ญาณทัศน์วิปลาส” ในทัศนะของอาจารย์ชูศักดิ์ อันอธิบายได้ด้วยปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนผ่าน (หน้า 38-39)

คงเป็นโชคคิของอาจารย์ชูศักดิ์ ที่ท่านมีข้อมูลอันเป็นข้อเขียนซึ่งเดินไปในทิศทางเดียวกัน ขนาดที่มีคนตายมากที่สุดในการสลายการชุมนุมเท่าที่มีมา อาจารย์ชี้ว่ากวีก็ยังเขียนคลุมๆ เครือๆ ว่า ‘เพลิงพฤษภา’ ที่ลูกโหมนั้นเป็นเพราะ “ไม่มีเอามีไฟโถมใส่กัน” หรือ “ไฟสงครามลูกกลมเรื่อง” (ภาพสวย?) หลายคนหันเข้าหาศีลธรรม ในฐานะ “ยาครอบจักรวาล” ขณะ

ที่ภาพเพลิงไฟการเผาไหม้ดูเด่นเป็นพิเศษ กลับไม่มีภาพการลั่นกระสุนจริงใส่ผู้คนมือเปล่าในข้อเขียนที่ไม่ได้รวมเล่มกวี (ใหญ่) บางท่านถึงขนาดบริภาษผู้ชุมนุมว่า “เถื่อนถ่อย” และ “ตั้งตัวเป็นช่องโจร” ซ้ำยังเน้นความเสียหายสถานที่ แม้ว่าในเหตุการณ์ 14 ตุลา 16 ก็มีการเผาสถานที่ราชการหลายแห่ง แต่กวีท่านนี้ไม่เคยให้ความสำคัญมาก่อน

ในประสบการณ์การอ่าน พวกเราคงพอจำกันได้ว่าการปาวร้องให้เห็นใจการเผชิญชะตากรรมของคนต่ำต้อย เป็นเนื้อหาหลักของงานเพื่อชีวิตมาหลายทศวรรษ เมื่อตกมาถึงยุคที่สำนักทางสังคมลิบบาง การเขียนถึงคนนอกกระแสก็ไม่ ‘อินเทรนด์’ อีกต่อไป ตีกรรมอันโอ้อ่าจึงนำเสียดายกว่าชีวิตคนกระนั้นหรือ

หรือว่าการหลังไหลกันเข้ามาในเขตเศรษฐกิจหลักของประเทศนั้นผิดที่ ผิดทาง ผิดเวลา ทำให้คนอื่นเขาเดือดร้อนกันไปหมด

แต่จะมีเหตุผลใดพอเพียงที่จะใช้อ้างประกอบการปลิดชีวิต หรือตั้งศาลเตี้ยขึ้นกลางเมืองเพื่อเช่นฆ่าโดยไม่ไต่สวนเล่า

บทความอาจารย์ชูศักดิ์ ถึงมีขนาดยาว แต่ชวนอ่านและชวนคิด ก่อนที่จะไม่ “เชื่อ” หรือไม่ “นับ” น่าจะอ่านดูให้ละเอียดสักหน่อย

บทความเริ่มประเด็นที่การปิดตัวของ **ช่อการะเกด** นิตยสารเรื่องสั้นที่นักเขียนรุ่นใหม่ถือเป็นที่แจ่มเกิด แต่กลับขายไม่ออก (นักอยากเขียนก็ไม่ซื้อ) ปรากฏการณ์นี้ฟ้องความอ่อนแอของการอ่านในสังคมปัจจุบันของเรา อาจารย์ชูศักดิ์เตือนว่านักเขียนมีมายาคติที่เน้นความสำคัญของประสบการณ์และจินตนาการเหนือความรู้ ท่านกล่าวถ้าไม่ได้รู้ขนาดไอน์สไตน์ก็อย่าหลงอยู่ในมายาคตินี้เลย

โชคติของอาจารย์ชูศักดิ์ ที่มีกีวีท่านหนึ่งเขียนวิจารณ์ตัวเองอย่างเสียดสี คือศักดิ์ศิริมีสมสืบ ที่เขียนว่า “ข้าต้องเสียดศักดิ์ศรีกีวีไทยเขียนกลอนเปิดเบ่ไปไปไม่เป็น” (“สันติป่าบ”) มีข้อวิจารณ์ว่า

“...เมื่อต้องพูดถึงเหตุการณ์สังหารหมู่เดือนเมษา-พฤษภา ดูเหมือนว่าพวกเขา [นักเขียนและกวี] ต่างตกอยู่ในสภาวะน้ำท่วมปาก...เพราะเห็นได้ชัดว่าพวกเขาไม่ยอมรับและ/หรือไม่ต้องการยอมรับว่าการชุมนุมของคนเสื้อแดง... เป็นสิทธิอันชอบธรรม...พอๆ กับที่ลี้ๆ แล้ว... ไม่รู้สึกว่ามีมาตรการของรัฐบาลที่สั่งให้ทหารกระทำการเช่นฆ่าผู้ชุมนุมอย่างโหดเหี้ยมอำมหิตเป็นเรื่องเสียหายร้ายแรง แต่จะเผยความในใจนี้ออกมาอย่างชัดเจนก็กระดากใจ เพราะ ‘ศักดิ์ศรีกีวีไทย’ และความเป็นนักเขียนเพื่อประชาชนและเพื่อความเป็นธรรมคำคืออยู่...” (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์, 2554 : 47)

นักเขียนและนักวิจารณ์ถือเป็นบุคคลสาธารณะ ย่อมพร้อมที่จะรับฟังความเห็นทั้งบวกและลบ อาจารย์ชูศักดิ์เองก็พร้อมที่จะรับ “งู” ที่ผู้อื่นขว้างมา แต่ที่พิพากษาว่าท่าน “ขว้างงูไม่พ้นคอ” เห็นจะไม่ใช่

ในฐานะครุวรรณคดี ขอเรียนว่าผู้สร้างงานวรรณศิลป์อาจจะมีความตั้งใจที่ต้องตกแต่งแต่หากเผยใจเผยตัวตนอย่างซื่อตรง ก็คงเป็นที่รับได้และนักเขียนเองก็ควรรับคำวิจารณ์ที่ว่าตนไม่อยู่กับร่องกับรอยหากวุฒิภาวะเติบโตไม่ทันความเปลี่ยนแปลงหรือถดถอยจนเกิดอาการเจ็บบั้น ไม่เขียนก็น่าจะดีกว่าหรือไม่

แม้ออกตัวอย่างสุนทรภู่ เมื่อเขียน “นิราศภูเขาทอง” ว่า

ไขจะมีที่รักสมครมมาด
แรมนิราศร้างมิตรพิสมัย
ซึ่งครวญคร่ำทำที่พิริพีไร
ตามวิสัยกาพย์กลอนแต่ก่อนมา

ผู้อ่านก็แยกแยะได้ว่าที่ครวญคร่ำไปตามธรรมเนียมกับที่กลั่นออกมาจากใจ (ซึ่งมีอยู่มากในนิราศเรื่องนี้โดยไม่ต้องเจือรสสวาท) นั้นต่างกันอย่างไร คุณค่าของงานอยู่ที่ตรงไหน

เมื่อเปิดเผยตัวตนสู่สาธารณชน ศิลปินที่อาศัยกลเม็ดทางศิลปะกลบเกลื่อนการแสวงหาความจริง หรือทำไปตามแกน จะเรียกตนเองว่าอะไรเล่า

ส่วนนักวิจารณ์นั้นถึงแม้สามารถเอ่ยอ้างได้ว่าอคติของตนล้วนแต่มีเหตุผลรองรับ แต่ไม่ควรปล่อยให้ความเกลียดชังมาทำลายความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ทำลายความอ่อนไหวทางความรู้สึกจนกลบเกลื่อนความร้ายแรงอำมหิตของการเช่นฆ่าไปได้...

แล้วหันมาปกป้องความพิริพีไรอันเปล่ากลวง (๕)

อ้างอิง

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์. 2554. “ยุคเปลี่ยนผ่านวรรณกรรมไทย วรรณกรรมไทยยุคเปลี่ยนผ่าน,” อ่าน 3, 2 (มกราคม-มีนาคม), หน้า 33-50.

พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. 2553. “เห็นแต่ไม่ถูกนับ,” คมชัดลึก, 16 มีนาคม, 4.

“วงวรรณกรรมเดือด: คำถามถึงหน้าที่ของนักเขียน”, 2554. มติชน, 15 พฤษภาคม, 23.